

	PAG.
De resonantia in ampullis thermoioniciis	63
De conducibilitate electrica lucis	63
Isotopes elementorum rarorum	63
De tabula sismica Italicae regionis	64
De permanentia quarundam substantiarum viventium in infimis gradibus caloris	64
De rebus palaeolithicis ac praedynasticis in Aegypto collectis	64
De tabula geologica Status Civitatis Vati- canae	65
Numisma aureum pro conventu mathemati- corum ex omnibus gentibus	65
De nova ratione in modulandis undis ele- ctricis	81
De novo crystallo oscillante	81
Fulmina globularia pergrandia	101
Quot sunt apparatus telephonicis in toto orbe	101
De novissima determinatione velocitatis lu- cis	121
De nova specie elementorum radiantium	121
De inquisitione experimentalis in micro- phonum granulare	122
De telegrapho Gauss-Weber	133
De centenaria die ab obitu Demetrii Men- deleeff	153
De rara editione Ovidii Montalbani, cui titulus «Curae analyticae»	153
De Societate Italica ad progressum disci- plinarum promovendam	157
Ultior inquisitio in isotopos elementor- um variorum	190

	PAG.
De quibusdam proprietatibus thermicis helii densati	191
Notitiunculae	191

Sententiae, 8, 26, 42, 74, 86, 102, 104, 136, 153,
155, 157, 182, 189, 191, 193

Vacui temporis hora.

Pro iudiciis mensarum elegantibus, esca-
rum ordines (*I. F.*): 16, 34, 53, 70, 88, 106,
124, 160, 178, 194

Iocosa (*I. F.*): 16, 35, 53, 70, 88, 106, 124, 142,
160, 178, 195

Aenigmata: 16, 35, 54, 70, 88, 106, 124, 142,
160, 178, 195

Varia.

Collectiones et Collectores (*P. d. V.*) 9

De falso quodam animorum studio (*I. A. C.*) 109

De gossypio (*P. Alexis*) 136

Adagia (*I. Fav.*) 157

Vetera et Nova.

De crepundiis (*A. Aureli*) 11

«Pittacium» quid? (*I. F.*) 30

De «embammate Magonensi» (*I. F.*) 190

IMPRIMATUR: FR. A. ZAMPINI, Ep. Porphyreonen.,
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.

Dr. IOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

Nuperrime prodiit

IOSEPHI FORNARI opus, cui titulus:

COMMUNIA VITAE

Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda.

Editio altera locupletior.

Venit libell. italic. 8; quibus addendae erunt libell. 0,50 in Italia; libell. 1 apud exteras nationes, pro transmissionis expensis.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venundantur eiusdem auctoris Milesiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

FRIDIANUS-FRANCISCVLI PRANDIUM

Singulae pretio italic. libell. 2.

(Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus).

Pro lectoribus novisque sociis, qui integram **ALMAE ROMAE** collectionem habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXXIII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellarum 475 pro Italia; pretium duplicatum, libell. italic. scilicet 950, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Ann. XXI

Romae, Mense Decembri MCMXXXIV

Fasc. XII

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXXV est pro Italia libell. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; ante solvendum rectoque tramite mittendum ad IOSEPHUM FORNARI doctorem Romam, *Via del Governo Vecchio, 96*.

Sociis et Lectoribus commentarii nostri humanissimis Natalitias quae imminet ferias atque Novum Annum fausta, felicia ex animo ominamur.

In proximo numero, qui vitae nostrae anno XXII initium dabit, prospectum annui laboris nostri de more exponemus; hodie tantum certiores eos facere sufficiat, nos in incoeptis nostris antiquo animo, nunquam debilitato, perstituros, favore eorum confisi, qui per longum iter nos comitati sunt, neque certe nunc deserent; immo socios novos operi nostro acquirant, huius campum magis magisque amplificantes.

Pretium consociationis immutatum manebit; nempe libell. 15 pro Italia; summa italicas libellas 30 exaequans pro exteris gentibus.

Valete interim, o amici; iterum iterumque valete!

ALMA ROMA

DE "CONGRESSU IURIDICO INTERNATIONALI" RECENS ROMAE HABITO

Anno p. Chr. n. DXXXIV edidit Iustinianus Imperator *Codicem repetitae praelectionis*; anno autem MCCXXXIV, edidit Gregorius IX P. M. *Decretales*; utriusque rei saecularia, XIV ac VII, celebranda sollemniter, adprobante Pio XI P. M., auspice Sacra Congregatione de Seminariis ac Universitatibus studiorum, curavit « Pontificium Institutum Utriusque Iuris » in Urbe. Itaque Romam undique conveniunt ex Italiae, Europae, Asiae, Americae civitatibus viri alterutrius, vel utriusque iuris peritissimi, qui sex solidos dies, ab 11 ad 17 mens. Novembris huius anni, disseruere de quaestionibus elegantioribus ex universa iuris disciplina delectis, tum civili tum canonica, historica, dogmatica atque exegetica, publici privatique iuris, veteris atque ubique vigentis. Tam amplo tamque nobili consessui adfuerunt operamque dederunt alacrem Ecclesiae Principes atque Praesules, Ecclesiae Civitatumque Legati, Patres Senatores, Magistratus excellentissimi, iuris denique reique moralis magistri atque studiosi, e schola, e foro, e publicis negotiis; tres supra viginti civitates (nationes dicunt), septua-

ginta studiorum Universitates, pleraque conlegia atque consociationes studiis id genus provehendis: hi omnes ad Pontificium Romanum Institutum Utriusque Iuris, quod vere unicum est in universo terrarum orbe, confluxere, nec quasi extranei, sed ad suam veluti quisque domum, ad domum Patris.

Nec Pater abfuit, immo praesentissimus adfuit; eius enim nomine Purpuratus Pater Caietanus Bisleti, S. Congr. Sem. et Universit. Praefectus, conventum solemniter aperuit; eius veluti personam inter praesentes gessit Eſus Cardinalis Eugenius Pacelli, qui Summi Pontificis est a secretis, inaugurali illa oratione, qua fata utriusque collectionis, iustinianae et gregorianae, summis designans lineis, felicem auspiciatus est amicamque Ecclesiae atque Civitati conspirationem in bonum populorum; ita singulis diebus initium sessionum fecit relatio cuiusdam Viri Purpurati; e quibus desideratissimus Petrus Card. Gasparri retulit de ratione ac via componendi Codicis Iuris Canonici, cyni veluti cantum edens supremum;¹ Card. Sincero de institutis e iure orientali in latinum derivatis; Card. Lega de iudicio criminali; Card. Serédi de habitudine Codicis Iuris Canonici ad Decretales.

Longum est omnes persequi oratores, inter quos proculdubio auditorum animos maxime sibi devinctos tenuerunt qui sermone latino usi sunt, ita ut, quum Sylvius Romani noster aperte votum prompsit de magis magisque, saltem inter doctos et in eorum conventibus, adhibenda lingua latina, omnes una voce, uno animo iterato plausu votum exceperint atque confirmaverint. Ceterum sermo hic latinus fuerat iam renuntiatus sermo conventus proprius; hoc annuntiata fuerant relationum habendarum et tituli et schemata; hoc in colloquiis adhibuerunt conventus participes omnes, siquando alter alterius vernaculam linguam aut nullatenus, aut minus

calleret; hoc data semper sunt varia nuntia de rebus cotidie agendis; hoc eodem telegrammata missa sunt atque remissa; hoc denique usus est Romanus Pontifex, frequentissima in illa sessione, cui in aedibus Vaticanis conclusionis instar dignatus est Ipse praeesse.

In qua postquam Eſus Card. Serédi acute, eleganter, nervose facundeque retulit de iis quae superioribus gesta essent diebus, Pius XI, quasi unus e relatoribus fieri cupiens, paterne effuseque in suum Institutum Utriusque Iuris atque in omnes qui aderant innumeri plane, referre dignatus est de necessitudine et quasi intimo nexu Codicem inter iustinianum et Decretales, quam ipse, quum Romae esset alumnus, deprehendere studuit, ducibus desideratissimis illis PP. Baldi et Sanguinetti magistris, ex utriusque collectionis titulis.

Nobilior equidem corona desiderari non poterat huic primo tam opportuno, tam amplo, tam frequenti, tam actioso congressui. Faxit utique Deus, auctor pacis et amator charitatis, ut concordia illa animarumque coniunctio, quam tam multi tamque varii civitate, lingua, sanguine, religione quoque, iuris magistri, qui Romam convenerant, praestiterunt, eandem populi omnes Romam remeantes inveniant ad aram Petri, in Domo Patris.

X.

¹ Vix enim post dies quinque vita functus est!

Iustitia est animi libertas, tribuens unicuique suam propriam dignitatem, maiori reverentiam, pari concordiam, minori disciplinam, Deo oboedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patientiam, egeno operosam misericordiam.

S. ANSELMUS.

Illam iuventutem gravior, quae similis senectae.

LUCANUS.

DE LATINI SERMONIS ELEGANTIA ¹

§ II. – De propositionibus adiunctis.

A) – Propositiones temporales.

I. – Coniunctiones ² *dum, donec, quoad, dum geruntur*. At quum moram exprimunt, coniunctivo iunguntur, si haec simul est finis actionis praecedentis; v. g.:

Exspectate *dum* consul fiat, quem viribus et audacia regnantem... (TIT. LIV., III, 11).

Consules mansere infensi ac minitantes, *donec* magistratu abirent (TAC., ANN., V, 11).

Quoad perventum sit eo quo sumpta navis est, non domini est navis, sed navigantium (CIC., DE OFF., III, 23).

II. – Ad significandum unam actionem alteri, nulla interposita mora, succedere, usurpantur *statim ut, simul ac, simul atque, simul ut, ubi, ut, ut primum, quum primum, postquam* vel *posteaquam*; v. g.:

Litteras scripsi, hora decima, *statim ut* tuas legeram (CIC., ATTIC., II, 12).

Simul ac tetigit provinciam, *statim* litteras dedit (CIC., IN VERREM, II, 1. 10).

Verres, *simul atque* ei provincia Sicilia sorte obvenit, *statim* quaerere coepit quibusnam rebus uno anno maximam pecuniam facere posset (CIC., VERR., II, 6).

Omne animal se ipsum diligit ac, *simul ut* ortum est, id agit, ut se conservet (CIC., DE FIN., 5, 9).

Ubi per exploratores Caesar certior factus est tres iam partes copiarum Helvetios flumen (Ararim) traduxisse, de tertia vigilia profectus est (CAES., DE BELLO GALL., I, 12).

¹ Cfr. fasc. sup.

² Una eademque coniunctio diversas propositiones inducere potest; v. g. *Ut, quum...* etc.

Vulpes uvam tangere *ut* non potuit, discedens ait: « Nondum matura est » (PHAED., IV, 3).

Quum primum Romam veni, nihil prius faciendum putavi quam ut tibi gratularer (CIC., ATT., IV, 1).

Postquam ante ostium me audivit stare (TER., ANDR., III, 1).

Posteaquam victoria constituta est ab armisque recessimus, erat ille Romae frequens (CIC., PRO ROSC. AM., 6).

III. – Quum, ad indicandam rem quae fieri non potest aut quam quacumque ratione vitare volunt, « *ante, citius, prius, potius* » cum particula « *quam* » usurpant, verbum subiectum coniunctivo efferunt;¹ v. g.:

Ante leves pascentur in aethere cervi, *quam* nostro labatur pectore vulnus (VERG., ECLOG., I).

Privabo *potius* Lucillum debito testimonio laudis, *quam* id cum mea laude *communicem* (CIC., ACADEM., II, 1).

IV. – Post ablativum respondentem quaestioni *quanto tempore, loco* coniunctionis *postquam*, legitur interdum

1° sola coniunctio *quam*; v. g.:

Postridie veni, *quam* apud Catulum fui (CIC., ACAD., IV, 2, 3).

2° aut *quum*; v. g.:

Collegam *triduo, quum* has dabam litteras, expectabam (CIC., FAM., X, 23).

3° aut ablativus pronominis relativi concordans cum ablativo temporis praecedente; v. g.:

Diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me coniungam (CIC., FAM., X, 18).

¹ « *Antequam* » praeterea ad transeundum inservit. Cui tunc Cicero aut indicativum postponit; v. g.: *Antequam* pro Murena dicere *instituo* (CIC., PRO MUR., 1, 2); aut frequentius coniunctivum; v. g.: *Antequam* de praeceptis oratoris *dicamus* (CIC., DE INV., I, 4, 5).

Mors Sex. Roscii *quatrduo*, quo is occisus est, Chrysogono nuntiatur (Cic., *Pro. Rosc. Am.*, 36).

V. — Ad exprimendam relationem eventuum inter se, Latini non raro praefigunt coniunctionem *quum* posteriori parti sententiae; scilicet:

1º) in descriptionibus cum imperfecto indicativi, addita nonnunquam voce *interea*, *interim*, aut simili; v. g.:

Unus et alter dies intercesserat, *quum* res parum certa videbatur (Cicero, *Pro Cluent.*, 26, 72).

Caedebatur virgis in medio foro Messanae civis Romanus, iudices; *quum interea* nullus gemitus, nulla vox alia istius miseri inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, nisi haec: Civis Romanus sum! (Cic., *Verr.*, V, 62).

Evolarat iam e conspectu fere fugiens quadriremis, *quum etiamtum* ceterae naves suo in loco *moliebantur* (Cic., *Verr.*, V, 34).

2º) in narrationibus, iisdem interdum adiectis vocibus aut etiam adverbio *repente*, *subito*, vel simili, prout res postulat,

a) cum perfecto indicativi et, si velocius procedit narratio, cum praesente; v. g.:

Iam in conspectu, sed extra teli iactum, utraque acies erat, *quum* priores Persae inconditum et trucem *sustulere* clamorem (Q. Curt., III, 10).

Pretium rogationis statim socii flagitare, *quum interim* imparem Drusum, aegrumque rerum temere motarum, matura, ut in tali discrimine, mors *abstulit* (Flor., III, 18).

Iamque qui Darium vehebant equi, confossi hastis et dolore efferati, iugum quater et regem curru excutere caeperant, *quum* ille, veritus ne vivus veniret in hostium potestatem, *desilit*, et in equum, qui ad hoc sequebatur, *imponitur* (Q. Curt., III, 11).

Non dubitabat quin iste rem illam quaesiturus non esset, *quum repente iubetur* dicere (Cic., *Verr.*, II, 29).

b) aut, cum infinitivo historico; v. g.: Nec multum erat progressa navis, *quum* dato signo *ruere* tectum loci (Tac., *Ann.*, XIV, 5).

Fusis Aruncis, Romanus promissa consulis fidemque senatus expectabat; *quum* Appius ius de creditis pecuniis *dicere* (Tit. Liv., II, 27).

B. — Propositiones causales.

I. — «*Quoniam*», inducit, non tam rationem peculiarem cur aliquid agatur aut non agatur, quam quod negari non potest;¹ v. g.:

Nominor *quoniam* leo (Phaedr., I, 5).
Quoniam effugi Caesaris offensionem, modice loquar (Cic., *Fam.*, VI, 4).

II. — Quum negatur una causa sive ratio, ut adstruatur altera, in priore sententia parte ponitur, cum coniunctivo,² *non quod*, *non quia* et si negatio sequitur, *non quia non* vel potius *non quin*; in posteriore autem *sed* vel *sed quod*, *sed quia* cum indicativo;³ v. g.:

¹ Ad indicandam causam occasionalem, usurpant «*quum*, *quum autem*, *quum vero*» et coniunctivum (Cf. Gandino, *La sintassi latina*, I, 67, 8).

N. B. — Cicero utitur «*et quoniam*» a) in transitionibus; v. g.: *Et quoniam*... diximus... dicamus (Cic., *Orat.*, 67, 226 — *De orat.*, I, 41, 185); b) ad inducendam «veritatem generalem», ut aiunt; v. g.: *Et quoniam* magna vis orationis est (Cic., *De Off.*, I, 37, 132).

² Ratio coniunctivi post *non quod* est quia causa quae negatur non exhibetur tanquam existens, sed supponitur seu fingitur, quasi possit existere.

³ a) Pro *non quod* ponitur etiam *non quo*, et *quum*, negata ratione, ex opposito adstruitur finis, sequitur *sed ut*, *sed ne* cum coniunctivo; v. g.: Memoriam nostri ut conserves, *non quo* de tua constantia dubitem, *sed quia* mos est ita rogandi, rogo (Cic., *Fam.*, XII, 17). — Ad te litteras dedi, *non quo* haberem magnopere quod scriberem; *sed ut* loquerer tecum absens (Cic., *Att.*, VII, 15). — *Non*

Ingemiscunt, *non quod doleant* animove succumbant, *sed quia* profundenda voce omne corpus *intenditur venitque* plaga vehementior (Cic., *Tusc.*, II, 23).

Maiores nostri in dominum de servo queri noluerunt, *non quia non* posset verum inveniri, *sed quia videbatur* indignum esse (Cic., *Pro Mil.*, 22).

Iisdem de rebus volui ad te saepius scribere, *non quin confiderem* diligentiae tuae; *sed* rei me magnitudo movebat (Cic., *Fam.*, XVI, 24).

(Ad proximum numerum)

S. Leonardi in Helvetia.

I. Jss.

ARCHAEOLOGICAE NOTAE

Artes in catacubarum picturis adumbratae.

Quemadmodum in epitaphiis ea quae in vita defuncti exercuissent negotia, vel artes, interdum indicantur, ita in catacubarum picturis, raro licet, huiusmodi repraesentationes adsunt, quod quidem etiam in ethnicorum sepulcris conspicitur; nec solum apud Romanos, sed etiam apud Etruscos, Graecos¹ et Armenos. Eiusmodi tamen effigies in Christianis sepulcris non ante saeculum IV effictae sunt.

Inter has notanda sane illa est quae, apud Thrasonis aut Iordanorum coemeterium, aurigam, in circensibus ludis victo-

rem, curru vectum, coronam palmamque manibus gestantem, exhibet.

In quodam coemeterii Callisti arcossolio figura mulieris inventa est, olera vendentis.

In coemeterio, quod vulgo Ostrianum nuncupant, vinarius quidam negotiator cernitur, qui boves ducit, plaustrum dolio onustum trahentes. In Priscillae autem hypogei cubiculo quodam vinarii plures ostenduntur, dum doliis transferendis sese accingunt.

Quaedam coemeterii Domitillae pictura frumenti venditorem repraesentat, una cum personis tabernae addictis. In medio scilicet sedet tabernarius, cuidam alii porrigens volumen explicatum; praeterea adest mensor frumentarius cum virga, necnon servus cum cribro, et iuvenis alius cum statera. Huic consonat cuiusdam Polleclae *que ordea bendet de bia noba*, epitaphium, in coemeterio Domitillae inventum, hodie vero deperditum; itemque aliud cuiusdam Constantini *horrearii* a De Rossi in S. Pauli basilica reperi-

tum.¹ In Africa, ab urbe Hadrumeto non longe, hypogeum quoddam detectum fuit, quod utrum ad ethnicos an ad Christianos pertinuerit ambigendum. Inter picturas, quae internos huius hypogei parietes exornant, negotiatoris figura, sive cauponis vinum vendentis apparet, cum inscriptione per quam bonam mercem semper et eam iusto pretio amicis suis se vendidisse gloriatur.

* * *

Maioris vero momenti picturae illae sunt, quae operariorum collegiorum indicia tradunt; quae etiam post saeculum tertium solummodo ac raro apparent.

In coemeterio Domitillae pistorum, seu potius frumentariorum mercatorum colle-

quo me ad tempus occurrurum putarem: *sed ne* tardius quam cuperem reipublicae *gratularer* (Cic., *Phil.*, I, 4).

b) Cicero tamen dixit: Consilium tuum reprehendere non audeo, non quin ab eo ipse sentiam, *sed quod* ea te sapientia esse *iudicem*, ut meum consilium non anteponam tuo (Cic., *Fam.*, IV, 7). — Quod non videtur imitandum,

¹ Cfr. HOMERI, *Odys.* XI, 77.

¹ DE ROSSI, *Inscr.* t. I, pagg. 466, 1026.

gium quoddam proprium habuit sepulcrum, in cuius parietibus illorum laboris repraesentatio depicta fuit. Nempe naviculae frumentariae ibi conspiciuntur, quae, a caudicariis ductae usque ad fluminis ripam, a saccariis merce exonerantur. Nec desunt annonae ministri, ac frumenti praesertim mensor, qui iuxta modium effectus est. Pictura huiusmodi, non secus ac plures pistorum inscriptiones, propria huius loci est, propterea quod coemeteria viarum Ostiensis et Ardeatinae, necnon ea quae in dextro viae Appiae latere iacebant, ad primam ecclesiasticam regionem pertinebant. In hac enim regione, quae duodecimam ac decimam tertiam regiones civiles comprehendebat, annonaria administratio sedem habebat, aderantque *porticus fabaria*, *vicus frumentarius*, *horrea Galbiana*, atque, iuxta Tiberim, *emporium*, per quod res frumentaria aliaeque merces in Urbem afferebantur. Hinc est quod regio ista antonomastice *Horrea* vocata fuerit, Christianique pistorum, qui in ea habitabant, in praefatis fuerint coemeteriis sepulti; quod quidem detecta monumenta luculenter confirmant. Pistorum enim inscriptiones plures repertae sunt in coemeterio Callisti, ac *Via Nova* ea, apud quam Pollecla illa in Domitillae hypogeo sepulta, hordeum vendidisse dicebatur, in duodecima quoque regione sita erat, quum ad Antonianas, seu Caracallae, thermas duceret.

Iisdem thermis duo capsarii addicti erant, qui in coemeterio Domitillae sepulti sunt, et apud S. Sebastiani coemeterium cuiusdam *catadromarii*, id est aurigae seu cursoris, qui in vicino Maxentiano circo, ut verisimile est, *catadromavit*, epitaphium cernere est; quamquam inscriptio haec non immerito ab aliquo ethnica putatur, quia minime in catacumbis inventa.

Sed ad picturas redeamus.

In Pontiani coemeterio pictura quaedam

operariorum collegii indicium esse videtur, locique etiam, ubi est, rationem reddit. In ea enim, velis instructa amphorisque onusta, navis conspicitur, quae a duobus caudicariis (nudis, ut moris apud piscatores erat) ducitur. Coemeterium autem hoc non longe a Tiberi flumine situm est, per quod omnis generis merces in Urbem a mari vehebantur.

Ad eiusmodi quoque collegium referri posse videtur illa in coemeterio Priscillae pictura, quae vinarios dolia ferentes repraesentat; itemque altera illa, haud multum absimilis, quae apud Ostrianum (quod vocant) deprehenditur hypogaeum, quemadmodum clarissimi De Rossi atque Wilpert indubie ostenderunt.¹

Sunt denique memorandi fossores, virorum scilicet corpus sive collegium ad hypogaea effodienda adhibitum. Eorum imagines in coemeteriis Callisti, Domitillae, Ss. Petri et Marcellini ad duos lauros, inveniuntur. Plerumque binae ac binae apparent, atque, unam aut alteram si excipias, ita rapidis penicilli ictibus delineatae sunt, ut non sane ad alicuius singularis personae similitudinem praebendam, sed potius ac manifeste ad communem generalemque fossorum speciem exprimendam sunt effectae.²

Fossorum figurae a saeculo secundo apparent, ac diversimode effecti sunt, scilicet sive dum ad opus eunt, sive dum labori incumbunt, aut denique aliquid indicantes, seu cum aliquibus aliis figuris quamdam convenientiam quoad significationem habentes. Sic in coemeterio Callisti fossores duo cernuntur, qui, utpote sacrarum cryptarum custodes profanamque turbam arcere iussi, ad picturas eucharacteristicas adeundas inducere videntur.³

¹ Cfr. WILPERT, *Le pitture*, etc., textus pag. 450; tab. 202.

² Ibid., text. pag. 477.

³ Ibid.

Utrumque fuerit, quod ad eorum vestimentum spectat, tunica cincta est, caput plerumque nudum, aliquando tamen pileo tectum. Praeter instrumenta (asciam, butillum, malleum, etc.) lampadem ferunt, et saccum cibariis repletum. Haec omnia simul in titulo quodam etiam conspiciuntur, apud Ss. Marci et Marcelliani hypogaeum invento.

Omnium eiusmodi imaginum ea notissima est, quae in Domitillae coemeterio fossorem quemdam Diogenem repraesentat, dum ad opus se accingit. At infeliciter superiore saeculo ineunte, quum quidam stulto atque inani conatu picturam auferre voluisset, neque posset, imaginem quasi funditus destructam reliquit.

S. S.

DOMESTICAE NATALITIAE FERIAE

*Aspera regnat hiems, abscondunt nubila caelum
Nix operit terras, frigore cuncta rigent.
Desertaeque viae sunt, nusquam cernitur ullus
Qui non mature iam sua tecta petat,
Atque foco assideat, qui succenso emicat igne,
Et gelida ardenti membra calore iuvet.
Sed si nulla foris agitur vita per urbem,
Sunt risu plenae laetitiae domus.
Nam natalis adest Pueri de Virgine nati,
Grandesque et parvos colligat unus amor.
Quid dicam pueros? expectant munera pulcra,
Quae feret in patrio pendula cista foco.
A matre admoniti boni ut essent et studiosi,
Si non carbonem at bona crusta velint,
Iamdudum solitis a mendis abstinere,
Atque citi implerunt parvula iussa quoque.
In lecto vigiles nunc dulcia praemia pensant,
Optantque ut tandem surgat amica dies.
Quid memorem grandes? componunt dona parentes
Quae media fingent nocte tulisse senem,
Qui peram gestans puerorum circumit aedes,
Cuius de mento candida barba fluit.
Quae commenta novant illis quoque tempora parvae
Aetatis, quare gaudet uterque memor.
Nullus erit vero sensum qui scribere possit
Quo pater et genitrix corda referta gerunt,
Quando suos pueros cernunt recludere cistas,
Inque illorum oculis gaudia viva legunt,*

*Ad matrem hi currunt monstrantes dona recepta,
Inde replent aedes vocibus atque iocis.
Ipse reviviscens avus haud fastidit ovantes
Filiolos, sed adest participatque bonus.
Nempe hoc divini Infantis sollemne quotannis
Egrege pueros copulat atque senes;
Et quia contingit vetulus quem labitur annus
Et novus ingreditur spemque animumque novans,
Ergo inter sese verbis scriptisque salutant
Rite homines, pacem cunctaque fausta volunt.
O utinam Puer omnipotens exaudiat illos,
Vobisque, o socii, dulcia multa ferat.*

MANFREDUS TARCHI.

DE FONTIBUS IURIS ITALICI LINEAMENTA HISTORICA¹

Germina illa iuris, quae Respublica servit, virent et maturant in prima et altera Imperii periodo, usque ad Diocletianum (a. 284 p. Ch. n.), ad finem scilicet saec. III; dicitur *aetas classica iuris romani*, quae tamen non est nisi superioris aetatis evolutio naturalis; evolvitur ius civile et ius gentium ministerio cumprimis utriusque praetoris (*Ius honorarium*); senatus, ut inuimus, complere videtur quae in iure condendo obsoleta comitia antea praestiterint (*Senatus consulta*), et omnibus antecellunt iussa Principis (*Constitutiones Principum*) et iurisperitorum opera (*Responsa Prudentum et Doctrina*).

De iure honorario diximus edicta magistratuum recensentes;² Praetor uterque et Aediles hac quoque aetate edunt edicta, et ius honorarium augetur usque ad Salvii Iuliani edictum perpetuum, quod a fragmentis hinc illinc collectis modo perbelle restituit Otho Lenel; non quod postea praetor suum non posset edictum proponere, nova quidem addens, sed edictum corrigere nullatenus poterat; ce-

¹ Cf. fasc. sup.

² Cfr. fasc. sup. mens. Novembr., pag. 165.

terum ex invecta iudiciorum cognitione extra ordinem, Praetor elanguit, et deum siluit plane.

Etiā *senatusconsulta* inter fontes indigitavimus superioris periodi et diximus haec convaluisse, faventia aequitati et a rigore iuris civilis temperate recedentia;¹ hoc *ius novum* dicitur; quod tamen nomine et ius significatur quod e ceteris fontibus fluebat, e iuris prudentibus atque Imperatore; de quibus nunc pauca.

Responsa prudentum. — Prudentes erant iuris periti, qui consulentibus respondebant iam in Republica, privata tamen auctoritate. Augustus primus indulsit ut imperiali nomine et auctoritate, publice scilicet, certi quidam iuris periti responderent; exinde iurisprudentis nomen iis reservari coeptum est, quibus ius esset publice respondendi; quod Hadrianus Imperator (117-138) perbelle expolivit, auxit, munus publicum reddidit; unde duplex veluti habetur iuris peritorum aetas, privata et publica. Illa coepit iam a medio saeculo III ante Ch. n., et floruit saec. II et I, atque postea in Imperio; praeteriri non possunt S. Ael. Paet. Catus, Rutilius Rufus, Scaevola, a quibus reapse initium sumit romana illa schola iuris civilis, in qua, tempore Caesaris et Augusti, eminuerunt S. Sulpitius Rufus, P. Alfenus Varo, Q. Aelius Tubero, C. Ateius Capito, conditor agminis Sabinianorum (a Masurio Sabino dicti), et M. Antistius Labeo, Proculianorum princeps: agmen utrumque nobilissimum. Ascendit etiam iurisprudentia ex scientia cum Masurio Sabino, Proculo, C. Cassio Longino, culmenque attingit, inter Traianum et Hadrianum, aetate aurea, per P. Iuventium Celsum filium, Lucium Neratium Priscum, Lucium Iavolenum priscum, atque Salvium Iulianum illum, qui *Edictum perpetuum* exornavit, atque

Digesta edidit, quae vere exstiterunt iuris romani monumentum.

Exinde, a medio saec. II p. Ch. n., scientia iuris declinare videtur; quamquam dudum merito eminent, inter ceteros, Sextus Pomponius, Sextus Caecilius Africanus, Lucius Ulpius Marcellus, Q. Cervidius Scaevola, et, elegantia omnibus praestans, Gaius, cuius supersunt *Institutiones* et fragmenta satis multa in Iustini Digestis.

Magis autem iurisprudentia romana declinat saec. III, quae iurisconsultorum aetas vulgo appellatur; in qua quidem nequaquam spernendi floruerunt Aemilius Papinianus ille, quem S. Hieronymus amplissime laudat; Tertullianus, qui et strenuus apologeta nec inelegans exstitit iuris consultus; Domitius Ulpianus, omnium copiosissimus; Iulius Paulus, Aelius Marcianus; denique Herennius Modestinus, qui ante medium saec. III, licet complura scripserit et praeclarum nomen sit assequutus, quasi ultimus tamen agmen claudit nobilissimum. Nam postea iuris periti vetera potius colligunt et refricant, quam nova promunt.

Ultimum, tempore, iuris fontem diximus *Constitutiones* — (post etiam *Placita* nuncupata) — *Principum*, hoc est Imperatorum, praesertim post Diocletianum. Itaque constitutiones imperiales, quae initio non erant nisi edicta magistratus, nec vim legis, sed decreti tantum habebant, sensim convalescunt, vim legis nanciscuntur; fiunt ipsae leges, dictumque fuit: « Quod principi placuit legis habet vigorem », immo plane: « Lex est iussum principis ». Imperator itaque praecipuas in iure condendo partes obtinuit, idque pluribus modis: ab eodem enim manant a) *Leges datae*, b) *Orationes*, c) *Edicta*, d) *Decreta*, e) *Mandata*, f) *Rescripta*, g) *Epistolae*, h) *Leges generales*, i) *Pragmaticas sanctiones*.

Leges datae ferebantur ab Imperatore

quasi a magistratu supremo, ex potestate a populo et patribus delegata, quod iam in Republica fieri coepisse novimus; hodie autem per « Decreta-leges » passim fit.

Orationes habebat Imperator aut in senatu, aut ad populum, et primum non nisi fere ad hortandum et referendum; postea ad imperandum plane.

Edicta ferebat Imperator ut veteres reipublicae magistratus; nam omnes eidem Imperatori magistratus sensim conlati sunt, ut esset idem Aedilis, Consul, Dictator, Princeps; sed in secundo imperio qui Principatus appellatur, sensim edicta obsolescunt; cedunt legibus generalibus.

Decreta Imperator edebat qua iudex supremus, in causis definiendis, quas aut ex integro cognovisset « extra ordinem », aut, instante alterutra parte, ad sese advocasset; initio fuerunt simpliciter sententiae, quae ius non facerent nisi inter partes; mox vero, tertia imperii aetate, vim legis sensim nacta sunt.

Mandata dabat Imperator officialibus de certis expediendis negotiis; quam ob rem ad publicum magis, administrativum scilicet, quam ad privatum ius referenda sunt; sed facile et ea vim legis obtinuerunt.

Rescripta Imperatores plerumque signabant ad calcem petitionum, quas copiosiores in dies a iudicibus, ab officialibus, a privatis accipiebant sive ad consulendum, sive — et non raro — ad lites decernendas: respondebant ius controversum explanantes, sententiam magistratibus suggerentes, iuri addentes principum quoddam novum novamque actionem; semper ad casum, at non raro rescriptum deduci posse aut deducendum esse ad principium generale Imperator iubebat expresse; sed complura, licet initio ad casum signata fuerint, postea, recepta in collectiones, facta sunt eo ipso generalia. Itaque in Codice Theodosiano satis multa una cum constitutionibus,

eodemque nomine, nulloque discrimine, continentur rescripta.

Epistolae mittebantur humiliore forma, quasi ad familiares; sed quum saepe etiam de iure aut exequendo, aut administrando, aut decernendo agerent, eadem paullatim vim legis obtinuerunt, nec satis iam a rescriptis, a mandatis, a decretis, nisi exteriore sua forma, distinctae fuerunt.

Leges generales, a Diocletiano et postea sensim, edictis successerunt, et vulgo eodem nomine designatae sunt. Lex generalis, seu edictum, ab Imperatore dabatur populo vel magistratui, qui suo edicto legem promulgaret ad populum, apparabatur a Quaestore sacri palatii; a medio saeculo V receptum est ut lex generalis antequam promulgaretur, a proceribus, a senatu, a consistorio Principis probaretur.

Diviso imperii territorio, ne imperium ipsum dividi videretur, leges utriusque imperatoris nomine editae sunt ut utroque vigerent; dein, Theodosius II et Valentinianus II imperarunt ut si qua constitutio ab alterutro tantum daretur, ad alterum Augustum mittenda esset, addita *Sanctione pragmatica*, ut probaretur et promulgaretur apud alteram quoque partem imperii. Pragmatica igitur sanctio erat haec declaratio authentica; postea nomen significavit et ipsam constitutionem, et formam Rescripti obtinuit, sed negotiis generalibus curandis. Disputant hodie num Pragmatica sanctio possit vera lex dici.

(Sequitur)

SYLVIVS ROMANI.

Vilium satis hominum est et suam laudem quaerentium alios viles facere, qui alterius vituperatione se laudari putant, et qui suo merito placere non possunt, placere volunt in computatione peccatorum.

S. HIERONYMUS.

¹ Cfr. fasc. sup. mens. Novembr., pag. 165.

VETERA ET NOVA

De « embammate Magonensi ».

Viro clarissimo quamquam ignoto, ALMAE ROMAE adsiduo lectori, salutem.

Quaeris a me utrum, quod in eduliis iudicibus mensarum elegantibus superiore mense Octobri sub « embammatis Magonensis » nomine proposui, inctinctui illi respondeat, a Gallis *sauce mayonnaise* nuncupato; et quibus rationibus inductus, latine ita reddiderim.

Utique, o rerum dulcissime, id ipsum significare volui, et gaudeo a te fuisse plane intellectum, quemadmodum spero aliis etiam contigisse.

Quod autem ad latinam meam interpretationem spectat, haec accipe:

Embamma latinum, ex graeco *εμβάπτω* (immergo, intingo), Gallicae *sauce* satis respondere ex Columellae id faciendi ratione deducere licet, qui de aceto, musti certa mensura mixto, ad rem sermonem habet: atqui acetum praecipuum locum in *sauce* (italice *salsa*) tenet, quod cum aliis substantiis miscetur; in casu nostro cum ovorum vitellis tostis oleo dilutis, malo citreo, petroselino aliisque odoratis herbis. Atvero longa profecto nimis mihi videbatur huiusmodi elementorum enucleatio; nonne et latine uno adiecto verbo res designari poterat?... Mente in hoc defixa, unde gallicum adiectivum *mayonnaise* ductum fuerit, inquirere volui, variisque incoeptis frustra actis, Alafri di Panzini italicum recentiorum vocabulorum lexicon¹ tandem mihi succurrit, ubi legi: « Iuxta nonnullos lexicographos *mayonnaise* corruptum verbum est ex *bayonnaise*, nempe ex *Bayonne* urbe. Alii vero scribunt *ma-*

¹ ALFREDO PANZINI, *Dizionario moderno, supplemento ai dizionari italiani*, edit. IV. - Mediolani ex off. Hulrici Hoepli, 1923.

honnaise, ex civitate *Mahon* ». Atqui corruptio illa pluribus de causis, quas quisque fingere sibi potest, haud satis mihi faciebat; profectus itaque sum *Mahon* versus, per amplissimum lexicon illud geographicum universum ab Italicorum doctorum societate, ex celebrioribus totius orbis illius generis operibus compositum, ac Venetiis an. 1830 editum.¹ Ubi *Mahon* (pag. 733) perveni, ad *Maone* videndum sum missus; quae civitas, latino nomine *Portus Magonis*, oblata mihi est tamquam praecipua Minoricae Balearium insulae, in pulcherrimo sinu posita, cuius incolae cursui praeter oras maritimas atque piscationi se maxime dedunt. Congruum itaque mihi visum est piscatores illos cuppediam nostram ad exquisite condiendos pisces invenisse, quam ego sic latinam feci.

Habuisti hinc rem; quam si acu non ego tetigerim, ominor certe ut coquus tuus optime, appetenter tibi suppeditet; tu vero cave nimis edas, ne ventriculus tuus *Magonense embamma* in tormina vertat. Cupio enim te bene valere.

I. F.

SAPIENTUM PERVESTIGATIONES

A RADIOPHONICA VATICANA STATIONE

LATINE VULGATAE

NOTITIAE.

ULTERIOR INQUISITIO IN ISOTOPOS ELEMENTORUM RARORUM.

Dominus F. W. Aston in laboratorio Cavendish Cantabrigiae persequens in analysim elementorum per radios anodicos

¹ Nuovo dizionario geografico universale statistico, storico, commerciale compilato sulle grandi opere... - Opera originale italiana di una Società di dotti (Venetiis 1830, typis Iosephi Antonelli).

ad isotopos definiendos, haec recenter retulit de elementis, quibus numeri atomici a sexaginta sex ad septuaginta et unum pertinent.

Dyprosium, cuius numerus atomicus 66, constituitur ex elementis quorum pondera sunt 161, 162, 163, 164, quae adsunt eadem fere frequentia.

Holmium, cuius numerus 67, apparet omnino simplex cum massa 165.

Erbium, cuius numerus 68, praebet tria componentia: 166, 167, 168 eiusdem intensitatis, et quartum 170 debilius.

Thulium, cuius numerus 69, apparet simplex cum massa 169.

Hitterbium, cuius numerus 70, videtur continere elementa, quorum massae mensurantur per 171, 172, 173, 174, 176; elementum vero, cuius pondus 174, apparet valde frequentius.

Lutetium, cuius numerus 71, simplex apparet cum massa 175.

Addendum est, ut ipse Auctor animadvertit, sex ista elementa replere omnes gradus ponderales a 161 ad 176 inclusive, neque adest isobarum quodlibet.

DE QUIBUSDAM PROPRIETATIBUS THERMICIS HELII DENSATI.

In epistula missa ad commentarium *Nature* R. Khischew et F. Simon referunt de primis mensurationibus super helium, densum factum, actis.

1) Calor fusurae est 6,75 *caloriae* per grammum athomum ad 4°,0 gradus maximi, et 5,1 *caloriae* ad 3°,4.

2) Densitas helii solidi in aequilibrio cum fase liquida est 0,23 ad 4°,0, et 0,22 ad 3°,6.

3) Densitas et compressibilitas helii liquidi plene respondent mensuris a Keesom datis.

4) « Compressibilitas » helii solidi apparet circiter 1,5 per decem ad minus tres

per atmosphaeram, dimensa ad 8°,7 temperatura, et 115 « atmosphaeras ».

5) Calor specificus helii solidi invenitur inter 2,7 et 3,7 ad densitatem 0,23.

Aliae inquisitiones actae sunt circa expansionem adiabathicam et variationes in calore specifico, nec desunt animadversiones circa constitutionem puncti nullius in entropia, in xta theorema a Nerst propositum.

NOTITIUNCULAE.

Recens forma stroboscopiae ab R. G. Standerwick proposita per prisma roteans videtur permittere ampliores applicationes quam formae huc usque adhibitae.

Nova haec forma praebet persistentem imaginem obiecti roteantis.

— Iam ab aliquot annis contendunt in Anglia ut introducant numerationem horarum a prima ad vigesimam quartam.

Reipublicae tamen moderatoribus, eo quod vera necessitas in re non apparet, prudens videtur inquirere utrum nova haec forma usui aptari et grata evadere possit.

Ad hunc finem nova haec distributio brevi inducetur in nuncios et in programmata a Corporatione Britannica Radio-diffusionis, quae tam facile et frequenter in die publicum attingit.

— Consociatio inter peritos diplomate insignitos a schola electrothecnica Leodiensi numisma honorificum ab ipsa Societate, Praeside G. Trasenster, institutum, Guilelmo Marconi pro eius in radiotelegraphia praeclaris meritis hoc anno tradi decrevit.

Qualem commendes etiam atque etiam aspice
[ne mox]

Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Fallimur, et quondam non dignum tradimus,
[ergo]

Quem sua culpa premit deceptus, omitte tueri.

HORAT., Epist. I, 18.

AD SANITATEM TUENDAM

Aphorismi sive praecepta medendi generalia ex pluribus casibus particularibus abstracta, ex variis auctoribus collecta.

§ 601. - Porro - quod ad melancholicos pertinet, - ii saepe sunt flatuosi: flatus enim maxime facit ad ruptionem venarum, et proinde ad sanguinis reiectionem (STOLL).

§ 602. - Qui hypochondriaci sunt et flatibus abundant et cruditatibus, utrumque imaginationem pleuritidis afferre potest; quia et in cruditate ipsa, et flatuum copia, facile thoracis dolor excitatur.

§ 603. - Pulmonicis - ait BALLONIUS - efflorescunt nonnulla in cute circum pectus aut scapulas, et talia sunt signa contentae materiei in pulmone; quum apparent pustulae in aliquo, videndum, num id sequatur vitium quoddam particulare partium internarum.

§ 604. - Corpora humidiora natura sunt morbosiora, si verum illud (*Aphor. I. 6*): Quae naturae nares humidiores, minus integra sanitate feruntur: quibus contraria, salubres degunt.

§ 605. - Quis dubitat, quin aliter sese gerere oporteat toto corpore affecto, quam si vel pars una laboret? Quia etiam dispositionis varietas rem quoque variat. Nam in quibusdam est *frigiditas* et *humiditas* multa nativum calorem obruens causa huius rei. In aliis vitium ventriculi et primae regionis, ut in iis, quae foedos quoque colores. In talibus foetet anhelitus, ructus adsunt et cachexiae signa, luridi sunt dentes, gravedo, tumor pedum aut corporis: est enim prava chylosis, seu pravitatis, ut loquuntur practici, digestionis.

Tum 1) Ab adstringentibus abstinendum; ventris enim tumor et hydrops inde oritur. - 2) Habenda est ratio ventriculi.

FINIS.

I. FAM.

COLLOQUIA LATINA

XI.

Mutuatio calami¹

CONRADINUS, PETRONIUS.

CONRADINUS. - Da mihi, oro, utendum calamum.

PETRONIUS. - Nullos habeo calamos hodie, quos tibi dem mutuos.

CONR. - Thecam plenam apud te vidi.

PETR. - Per somnium fortassis. Sed dicam uno verbo rem totam nullos habeo, quos tu commodatos retineas.

CONR. - Quae tam mala mens in hanc te suspicionem impellit? Tam perverse de me existimas? Eho, nondum nosti mores meos? Verum, ne sis in mora: da mutuum calamum.

PETR. - Ubi tui?

CONR. - Meliusculos reliqui domi; posteriores portavi mecum per imprudentiam.

PETR. - At tu meum quoque desperderes, aut nimium premendo, aut ipso instinctu, ad fundum atramentarii allidendo videlicet.

CONR. - Leviter ducam per chartam, sensim intingam, salva cuspidem.

PETR. - Multane descripturus?

CONR. - Tantummodo versus aliquot a Praeceptore post horam explanandos; ut nimirum glossulas interserere queam,

¹ EX IACOBI PONTANI opere, cui titulus: *Pro-gymnasmata latinitatis*. - Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit I. F.

nam retinere eas non possum ob tenuitatem memoriae. Si quid mutuaberis a me, seu calamos, seu papyrus, seu librum, seu quid aliud, dabitur mutuum haud gravate.

PETR. Ecce tibi probatum calamum, quem dono: tuus esto.

CONR. - Multum te, mi Petroni, de istac liberalitate amo. Experiar. Profecto idoneus est, si qui alius ad decore formandas litteras.

ANNALES

De Sarrensi proximo populi-scito.

In superiore eventuum recensione nostra, de timoribus mentionem fecimus undique exortis, ne populi scitum, quod in Sarre provincia proximo mense haberetur, sine partium studio ac libere processurum sit. Id ad impediendum delecti ex Italia, Argentina et Hispania triumviri sunt, qui consilia apud Nationum Societatem opportuna proponerent.

Nationum Societas.

Cuius quidem Societatis sessio postremis hisce diebus inita est, in qua primum examini subiectum est notum inter Bolivianam atque Paraguaiensem civitatem discrimen; sequetur praedictorum triumvirorum relatio; denique de maximi momenti asperoque argumento disceptabitur, a Iugoslavorum regno requisito; nempe de omnium nationum inquisitione circa recentem Massiliensem caedem, quo in aperto fiant remotae facinoris illius causae, a quibus haud extraneae essent quaedam agendi rationes Hungaricae, per

quas tuto fieri possent in illa regione coniurationes scelerumque apparatus. Facile conici licet quantum huiusmodi insimulatio Hungarorum animos vulneraverit, qui eam tamquam calumniosam reiicientes, et ex parte sua petiverunt ut statim Societatis Natio iudicium de re proferat.

Gallicae res.

In Gallia administrorum radicalium, quos nuncupant, oppositio Doumergue presidis legum rogationi de rei publicae constitutione reformanda, ad illius viri abdicationem a suo munere adduxit. Rapide ei Flandin successit, qui exteris negotiis Laval servavit, atque partium inducias iterum invocavit, ut uno animo subveniri possit civitatis oeconomicis conditionibus, aerarii instaurationi, gravibusque aliis publicis negotiis.

Pacifica itinera.

Pacifica profecto itinera nuncupari possunt quae Goemboes, Hungaricae civitatis supremus administer, atque Schuschnigg, Austrorum Cancellarius, qui desideratissimo illi Dolfuss successit, Romam peregerunt: firmata enim sunt iam inita consilia de communibus rebus amice pertractandis, deque bonarum artium et commerciorum mutuis rationibus inter tres populos arctiori vinculo iungendis.

POPICOLA.

Perfecta est liberalitas ubi silentio quis regit opus suum; et necessitatibus singulorum occulte subvenit, quem laudat os pauperis, et non labia sua.

S. AMBROSIIUS.

Id facere est quod decet, non quod licet.

SENECA.

VARIA

**Si quid in Republica aut Imperio
facere cogaris, simulandum esse
sponte tua id facere te, quod
necessitas facere cogit.**

Sapientes viri gratiam sibi comparant etiam ex iis rebus, quas necessitate inducti praestant: quae res a patribus Romae eleganter observata, magnam benevolentiam illis apud plebem conciliavit; in eo praesertim negotio, quo decreverunt militibus ex publico aerario stipendia, qui prius cogebantur propriis sumptibus, militare. Nam quum diuturna bella ante oculos posita cernerent, et oportere etiam exercitus suos ad ea conficienda procul a patria duci, facile intelligebant, nisi ex publico stipendia solverentur, nihil horum effici posse. Itaque, necessitate urgente, senatus stipendia militibus ex publico decrevit; sed id tanta industria fecit, ut ex eo, quos necessitas facere cogebat, magnam sibi benevolentiam compararit; nam id praestitit antequam vel a tribunis, vel a plebe ulla eius rei mentio facta esset. Itaque nihil acceptum unquam a plebe tanto gaudio traditur; concursus enim ad curiam esse, prehensasque exeuntium manus, et patres vere appellatos; effectumque esse, ut nemo, pro tam munifica patria, donec quicquam virium superesset, corpori aut sanguini suo parceret. Sed tribuni plebis, communis ordinum laetitiae concordiaeque soli expertes negare tam id laetum ac prosperum consilium fore, quam ipsi crederent: id enim specie iam melius esse quam usu appariturum: unde enim eam pecuniam confici posse, nisi tributo populo indicto? Ex alieno igitur patres esse largitos querebantur. Sed quidquid illi dicerent, plebi id gratissimum fuit: quod ut patres per-

severanter tueri possent, quum ex censu summa fide contulissent, de suo primi contribuerunt; post quos, primores plebis, nobilium amici, ex composito conferre incipiunt; quos ut a patribus collaudari et a militari aetate tamquam bonos cives conspici vulgus hominum vidit, repente spreto tribunitio auxilio, certatim in militaria stipendia conferre coeperunt.

* *

Lepores et Ranae.

Lepores quodam in conventu de miseria et fortuna infelici vitae suae conquesti, quae et a bestiis simul et ab hominibus impugnaretur, nam canibus, et aquilis, et omnibus propemodum feris carnivoris sese direptioni et praedae esse, tum sibi mortem ultro consciscere decreverunt: statuebant enim multo esse satius semel interire, quam sempiterna formidine agitari. Itaque, re probata universis, ad proximam paludem cuncti impetu maximo ferebantur, ut in aquis demersi suffocarentur. Ranae autem, quae forte in herbis iuxta paludem enatis incubabant, incursione leporum territae, subito omnes in paludem fugientes se demisere. Tum unus inter lepores, reliquis sapientior: — « State — inquit — socii, neque in vos ipsos gravius quicquam consulite. Nam nos quoque, ut videtis, quaedam animantes metuunt, quas scilicet esse inferiores nobis oportet ».

Fabula ostendit, afflictis aliorum miseras solatio esse.

* *

Pro iudicibus mensarum elegantibus.

ESCARUM NATALICIARUM ORDO:

Promulsis ex ovis cum olusculis.
Pileoli bononienses in iure natantes.

* *

Aenigmata.

I

(vulgo REBUS).

iuvant, iuvant, iuvant, iuvant...

II

Litera me pavit, nec quid sit litera novi:
In libris vixi, nec sum studiosior inde:

Exedi Musas, nihil hinc tamen ipsa re-
[porto.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Monumentum*; 2) *Scobis-Scrobis*.

Libri recens dono accepti.

Prof. GIUSEPPE FAVARO. — *Un trattato manoscritto latino di anatomia di Natale Saliceti*. (Estratto dal « Bollettino dell'Istituto Storico Italiano dell'Arte Sanitaria » allegato alla « Rassegna di Clinica, Terapia e Scienze affini ») — Romae, 1934.

Carmina Horatii selecta in usum iuventutis studiosae ad modos aptata. Modos partim collegit, partim composuit IOSEPHUS WAGNER (Budapestini, typis I. Gottliebi, MCMXXXIV — Venale prostat in Hungaria 2 pengö; pro exteris nationibus 3 pengö).

Soleae, loligines, fungique fricta.
Pisa ad Gallicam rationem decocta.
Capo in testa cum solanulis tuberosis ambustus.

Panis piperatus Senensis.
Amygdalinae nucis nivatum scitamentum.

* *

locosa.

TUCCIUS in schola.

MAGISTER, postquam diuturnum in declarandis horizontis cardinibus tempus trivit, a Tucci eos Italiae assignari per tentat:

— Ad septem triones Alpes tibi offeruntur, ad orientem...

TUCCIUS tacet.

Instat alter: — Ad ortum solis quid tibi offertur?..

TUCCIUS: — Ientaculum!

Amicus Tuccio:

— Insanit quidem Nicolaus, condiscipulus noster. Quaerit ut eius litteris respondeamus, neque tamen indicat domicilium quo mittamus.

TUCCIUS: — Ecquid? Scriptis ab eo petas ut nobis significet.

INDEX RERUM VOL. XXI

(AN. XXI — FASC. I-XII)

	PAG.
Alloquia sociis et lectoribus. 1, 83, 110, 181	
Annales. 15, 32, 50, 68, 86, 104, 122, 139, 158, 176, 193	
Archaeologica.	
Christianorum Pascha et Hierosolymae recordatio (<i>Hersilus</i>)	61
Artes in catacubarum picturis adumbratae (<i>S. S.</i>)	185
Carmina.	
In quosdam vates. - (<i>I. Morabito</i>)	10
In criticos (<i>V. Polydori</i>)	10
Pio XI P. M. annum XIII Sacri Principatus feliciter auspicanti	19
Popina (<i>A. Basili</i>)	31
In Ioannem Bosco (<i>F. Sofia Alessio</i>)	45
Humanae redemptionis anno sacro labente (<i>I. Fratini</i>)	52
Rex alnorum (<i>I. Fav.</i>)	66
Non omnis moriar! (<i>M. Tarchi</i>)	82
Amor et supplicium (<i>F. Sofia Alessio</i>)	95
Venatio (<i>I. Morabito</i>)	112
Cerasus (<i>V. Polydori</i>)	135
In Bonas Auras coetu iam adveniente XXXII Encharistico internationali (<i>L. Marcos</i>)	154
Valete, Musae! (<i>Hirpinus</i>)	174
Cuidam laudatori (<i>M. Tarchi</i>)	175
Laetitia nunquam integra (<i>H. N.</i>)	175
Domesticae Natalitiae Feriae (<i>M. Tarchi</i>)	187
Certamina poetica.	
De certamine poetico Hoeufftiano anni MCMXXXIII	83
Exitus certaminis poetici Ruspantini	155
Novum certamen poeticum Locrense	155
Colloquia latina.	
<i>I. Pontani Progymnasmata latinitatis</i> (Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit <i>I. F.</i>):	
Formulae salutandi et valedicendi in congressionibus	12
Formulae bene precandi	31
Arma scholastica	47
Formulae petendarum facultatum	67
Euntes in ludum	85

	PAG.
Tarde ludum petentes	102
Excusatio absentiae	120
Amissus et promissus liber	157
Chartae in volumen consutae	176
Mutuatio calami	192
Epistolare sociorum commercium.	
«Pittacium» quid? (<i>I. Fornari</i>)	30
(Cfr. etiam Vetera et Nova).	
Fabulae.	
Vulpes et Crocodilus	16
Simius et Delphinus	34
Leo et Rana	53
Carbonarius et Fullo	70
Asinus silvestris	87
Ursus et Apes	106
Fraudulentus	124
Hinnulus	142
Monedula	160
Lepores et Ranae	194
Historica.	
Ex <i>Nicolai Machiavelli</i> opere «De republica disputationes ex prima decade T. Livii» latine vertit <i>H. Bindi</i> :	
Respublica et Religio	15
Iulius II Pontifex et Ioannes Pagolus Baglioneus, Perusinorum tyrannus	33
De ingrato Romanorum et Atheniensium animo in cives suos	52
Eosdem casus saepe diversis gentibus accidere	69
Quantum praesidii in verae religionis recto usu haberi queat	87
Quam difficile sit ut populus, qui corruptos habeat mores, partam nuper libertatem conservare possit	105
Populi multitudinem sine ductore nihil proficere: nec oportere ei minari, a quo sis quidpiam petiturus	122
Nulli magistratui tantam potestatem attribui debere, ut consuetis Reipublicae functionibus impediri queat	141
Qui contemnit ac parvi facit alios, in eorum odium incurrit, nec utilitatis quidquam ex hoc contemptu consequitur	159

	PAG.
Non iniuria laudatur vetustas; sed neque iure vituperantur semper quae aetate nostra geruntur.	177
Si quid in Republica aut Imperio facere cogaris, simulandum esse sponte tua id facere te, quod necessitas facere cogit Roberti Scotti, navarchi Angli, itinere antarctico (<i>A. Habert</i>) 17, 36, 71, 89, 106, 125, 143, 161, 179, 195	194
Ioanna Antida Thouret (<i>V. Sacconi</i>)	24
Ioephus Benedictus Cottolengo (<i>A. Milani</i>)	42
Ioannes Bosco (<i>I. Guasco</i>)	59
Margarita Theresia Redi (<i>V. Sacconi</i>)	78
Divini Spiritus repraesentatio apud Urbevetaenam civitatem (<i>A. F.</i>)	81
Ius.	
De iure atque iustitia (<i>S. Romani</i>)	127
De fontibus iuris italici lineamenta historica. - Aetas antiqua (<i>S. Romani</i>) 145, 163, 187	
De «Congressu Iuridico Internationali» Romae habito	181
Libera a pittacis responsa	54, 160
Libri recens dono accepti	70, 195
Librorum recensio	35, 54, 88
Litterae et Philologia.	
De latini sermonis elegantia (<i>J. Iss.</i>):	
De praepositione	5
De quibusdam adverbis eleganter usurpandis	22
De coniunctionibus	40, 55, 75, 100, 116
De propositionibus eleganter omittendis	131
De propositionibus eleganter convertendis	151
De propositionibus eleganter usurpandis	166
De propositionibus adiunctis	183
Litterarum reliquiae in vita privata priscorum Romanorum (<i>A. Aureli</i>)	27
De Ludovici Ariosti fabula, quae «Rolandus furens» inscribitur (<i>P. Conti</i>)	58
De Avito poeta eiusque poemate discipulis, exemplo, proponendo (<i>A. Aureli</i>)	92
De diversa, Paganos inter atque Christianos scriptores, loquendi ratione (<i>A. Aureli</i>)	133
De ethnicorum et Christianorum hymnis in sacris solemnibus canendis (<i>A. Aureli</i>)	148
Ethnicorum Christianorumque scriptorum quae orationis elegantia et perspicuitas fuerint (<i>A. Aureli</i>)	170
Medicae notae.	
Ad sanitatem tuendam: Aphorismi sive praecepta medendi generalia ex pluribus ca-	

	PAG.
sibus particularibus abstracta, ex variis auctoribus collecta (<i>I. Fam.</i>) 14, 66, 175, 192	
De «phototerapia» (<i>Forfex</i>)	118
Philosophica.	
De hodiernae vitae ratione renovanda meditationes (<i>S. Romani</i>):	
Navigare necesse est	4
Per aspera ad astra	20
Ascende superius!	37
Novus rerum ordo	73
Redeat Sol iustitiae!	98
Conclusio	110
Politice.	
De discrimine inter Paraguaiensem et Bolivianam civitatem (<i>P. Ardizzone</i>)	91
Roma sacra.	
Ex Suprema Sacra Congregatione Sancti Officii	48, 142
Laudatio Alberti, Belgarum regis, ab exco viro Antonio Bacci, Brevium ad Principes a secretis, coram Ssmo dicta in exsequiis in Xystino Vaticano sacello celebratis	49
Sapientum pervestigaciones a radio-phonica Vaticana statione latine vulgatae.	
NOTAE:	
De stellarum transvolantium turbine die ix mens. Octobris MCMXXXIII (<i>I. Stein</i>)	28
De praesenti statu quaestionis circa nubes obscuras cosmicas (<i>I. Stein</i>)	84
De transiecto itinere undarum electricarum (<i>I. Gianfranceschi</i>)	103
Ioephus Gianfranceschi S. I. (<i>A. R.</i>)	122
NOTITIAE:	
De antiquissimis caeli speculis	29
De isotopo hydrogenii	29
De fluctuatione in intensitate radiorum cosmicorum	29
De helio invento apud oppidum Lardarello	30
De radiis X positivis	30
De inquirendo in aluminium aquis inclusum	30
De altissimis tensionibus electricis	46
De investigationibus circa propagationem undarum electricarum in zona polari	46
De statu electrico in floribus	46
De «electrizatione» pluviae	47